

Fakülte Çevresi Rekreasyon Alanlarının Mekânsal Konfigürasyonu ve Sosyal Etkileşim İlişkisinin Kullanım Açısından İrdelenmesi: Atatürk Üniversitesi Kampüsü Örneği

Başak Aytatlı¹ Nalan Demircioğlu Yıldız² Alican Kuzulugil¹

¹ *Arş. Gör. Atatürk Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 25240, Erzurum/ Türkiye*

² *Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 25240, Erzurum/ Türkiye*

*Corresponding author: nalandemircioglu25@hotmail.com

Presentation/Paper Type: Oral / Abstract

Özet - Modern dünyada önemli yere sahip olan üniversiteler, gerek bilgi üreten, paylaşan ve aktaran mekanlar olması gerekse bireylerin birbirleriyle ve çevreleriyle etkileşimlerini sağlaması yönünden ideal olması düşünülen kamusal alanlardır. Bu nedenlerle özellikle hem eğitim hem de sosyal hayatının büyük bir kısmını kampüste geçiren öğrenci ve akademisyenlerin gerektiğinde bir araya gelmesi, farklı sosyal platformların oluşması, ortak fikir ve ilgilerin paylaşımı ve çoğaltılması açısından fiziksel çevre ve fakültelerin dış mekânları, bu potansiyeli büyük oranda belirlemektedir. Bireylerin derslik ve fakülte dışındaki sosyal etkileşimleri, bina çevresi açık ve yeşil alanların mekân konfigürasyonundan etkilenmektedir. Kısacası insan ilişkileri mekânın tanımlanmasında kaynak oluşturmaktadır.

Sosyal çevre kavramı fiziksel çevre içinde yer almaktadır. Tasarımı ve kurgusu iyi planlanmış bir mekan, birey davranışını biçimlendirebilmektedir. Dolayısıyla özellikle kampüs alanlarının dış mekânları dikkate alındığında, kullanıcılar ve tasarlanmış çevre arasındaki karşılıklı ilişkiyi tasarımın sentaktik, pragmatik ve semantik işlevleri yönünden irdelemek sosyal çevrenin gelişimi açısından daha anlamlı olmaktadır.

Bu çalışmanın amacı Atatürk Üniversitesi kampüsünde yer alan fakülte binalarına ait açık ve yeşil alanların mekânsal konfigürasyonlarının, tasarımın sentaktik işlevleri yönünden incelenmesi ve karşılaştırılmasıdır. Çalışmada sosyal etkileşimin ve nüfusun yoğun olduğu fakültelerin çevresinde 2 hafta boyunca gözlem, sözlü mülakat ve fotoğrafçılık yapılarak dış mekânın, bireyin sosyal davranışını ne derecede etkilediği ve tatmin edebileceği tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: : Kampüs, sosyal alan, mekânsal konfigürasyon, tasarım, açık ve yeşil alan

Examining the spatial configuration and social interaction relation of recreation areas in terms of usage: Atatürk University Campus Case

Abstract – Universities, which have an important place in the modern world, are the public spaces which are thought to be ideal in terms of both producing and sharing knowledge, and enabling individuals to interact with each other and their environment. For these reasons, the physical environment and the external spaces of the faculties largely determine these potential in terms of especially the students and academicians who spend most of their education and social life on campus, formation of different social platforms, sharing and duplication of common ideas and interests. The social interactions of individuals outside the classroom and faculty are influenced by the spatial configuration of open and green spaces around the building. In short, human relations are the source of the definition of space.

The concept of social environment takes place within the physical environment. A well-planned place of design and fiction can shape the behavior of the individual. Therefore, considering the outdoor spaces of the campus areas, it is more meaningful to examine the mutual relationship between users and designed environment in terms of the syntactic, pragmatic and semantic functions of design for the development of the social environment.

The aim of this study is to examine and compare spatial configurations of open and green spaces of faculty buildings located on Atatürk University campus in terms of syntactic functions of design. In the study, observation, oral interview and photographing has been done for 2 weeks around the faculties where social interaction and population is dense, the extent to how the outdoor space affects the social behavior of the individual and can satisfy it is discussed.

Keywords – Campus, social space, spatial configuration, design, open and green area

1- GİRİŞ

Nitelikli insan gücü yetiştiren ve toplumların geleceğini şekillendiren eğitim kurumları arasında yer alan üniversiteler, kampüs olgusu içinde eğitim, öğretim, araştırma ve uygulama alanları barındıran, yaşam mekanları sağlayan akademik köy olarak tanımlanmaktadır (Sıramkaya ve Çınar,2012; Türeyen, 2002; Aydın, 2003). Kampüs terimi batı geleneğinde açık kamusal alanlar, yunanca'da yeşil ve açık peyzajlı mekanlar, sonraki dönemlerde Romalılarda askeri kamp alanları anlamında kullanılmıştır (Neuman, 2003:).

Dünya'da ilk örnekleri Amerika'da görülen üniversite kampüsleri akademik köy bağlamında tasarlanmıştır. Daha çok akademisyen ve öğrenciler için barınma üniteleri olan dikdörtgen bir meydan şeklinde yerleştirilmiş ve bu üniteler U biçiminde bir avluyla bağlanan eğitim binasına bağlanmıştır (Dober, 2000).

Ülkemizde ise kampüs olgusundan 1950'li yıllarda söz edilmeye başlanmış ve kenttin belirli bölgelerinde, daha çok kentten uzakta küçük bir kent olarak planlanmış ve tasarlanmıştır. Türkiye'de ilk üniversite kampüs planlaması 1956 yılında düzenlenen bir yarışma sonucu kurulmuş olan Atatürk Üniversitesi'dir (Göçer, 2018). Kampüsün mevcut konumuna ek olarak batı yerleşkesi planlanmıştır ve üniversite gelişimini bu yönde devam ettirmektedir. Sonraki yıllarda ODTÜ ve KTÜ ülkemizde kampüs örnekleri olarak ilk 3 te yer almıştır (Benli 1998). Tarihi gelişim sürecince ülkenin geneline hakim olan bu örnekler, diğer kampüslere de örnek olmuştur.1970'li yıllardan itibaren Türkiye'de birçok üniversitede Amerikan kampüs modeli ve mega yapıların bütünleşmesi şeklinde tasarlanmaya başlanmıştır. Öğrenci ve öğretim üyesi sayısındaki artışa bağlı olarak kampüste mevcut binalara ek binaları inşa edilmekte ve kampüsler kendi içlerinde bir yaşam alanına dönüşmektedirler. Bu büyüme dikkate alınarak üniversiteler kent dışına inşa edilmekte ve kentten geleneksel dokusundan farklı, sadece fiziksel olarak bağlılık gözlenmektedir (Yaylalı vd. 2014). Kampüs yerleşkelerinin genel olarak kent dışında planlanmasının nedenleri, yeterli alanın kent merkezi içerisinde bulunmaması, ulaşım ve iletişim şartlarının gelişmesidir (Erkman, 1990).

Kampüste yer alan eğitim yapıları ve bu yapılara ait açık ve yeşil alanlar gibi açık-kapalı mekanların optimum düzeyde etkin olarak kullanımı, bu mekanların bütüncül olarak doğru bir şekilde okunabilir ve algılanabilirliğine bağlıdır. Kampüs olgusu içerisinde yıl boyu kullanılan açık alanlar, bina grupları arasında kalan ve binalarla sınırlandırılan tasarlanmış dış mekanlar olarak tanımlanmaktadır (Payne 2009). Gül ve Küçük (2001) ise dış mekanları, herhangi bir yapılaşma olmaksızın herhangi bir rekreasyonel kullanıma uygun fırsatlar sağlayan alanlar olarak ifade etmişlerdir. Karadağ (2012) 'a göre sosyal etkileşim

düzeni yüksek insanların yetişmesinde önemli bir rol oynayan dış mekânların tasarım sürecinde, fiziksel çevre özellikleri, dış mekân kullanımları ve yer bağlılığının dikkate alınması gerektiğini bildirmişlerdir. Kampüs yerleşimleri binalar ve binalar arasında kalan açık alanlardan oluşmaktadır. Dolayısıyla kampüs içerisinde yer alan gerek binalar gerekse açık alanlar belirli bir planlama ve tasarım düzeninde yerleştirilmektedir ve sınıflandırılmaktadır.

Genel olarak bir kampüste fakülte binalarının kitlesel halde bulunması, bu yapılar arasında 4 farklı açık alan tipi oluşmasına sebep olmuştur (Düzenli vd. 2016)

- Merkezi Açık Alanlar
- Odaklanmış Açık Alanlar
- Lineer Açık Alanlar-Koridorlar
- Organik- Lineer Açık Alanlar

-Merkezi Açık Alanlar: Merkez kabul edilen bir nokta çevresinde yapıların konumlandırılması sonucu oluşmaktadır. Bu tip mekânlar çevrede dominant duruma geçerler, ana toplama ve buluşma yerleri olarak işlev görür, güçlü, çekici noktalar olarak kişilerin yön belirlemesini sağlar.

-Odaklanmış Açık Alanlar: Bir tarafı açık olan merkezi açık alanlardır. Açık kenar yönünde manzara odaklanır.

-Lineer Açık Alanlar: Bu tür alan dar ve uzundur. Her iki taraf da açıktır. Bu mekân içindeki iki açık alan her iki taraftan da algılanır. Bu tür alanlarda açık dönüşler ve görüşün kaybolması söz konusu değildir. Bu tür mekânlar tekdüze ve sıkıcıdır.

-Organik Lineer Açık Alanlar: Lineer mekânlardan farklı olarak bu mekânlarda açık bir düzen söz konusudur (Nuhoğlu, 1989).

21.yy'da Avrupada'ki eğitim yapılarında tasarım modellerinin sınıflandırılmasında morfoloji ve mekânların konfigürasyonu temel alınmaktadır (Rigolon 2010). Buna göre eğitim yapılarının mekansal konfigürasyon tipleri ise :

- Avlulu plan
- Blok Plan
- Küme plan
- Kent planı olarak belirtilmiştir.

-Avlulu plan: Bu mekânların en önemli özelliği rahatça kullanılabilen, güven ve aidiyet hissi veren, korunmuş bir dış mekânın varlığıdır. Bu plan şemasında hacimler genelde lineer bir dizilimde sosyal etkileşim mekanı olarak kullanılır. Açık-Kapalı ve çok avlulu tipleri mevcuttur.

-Blok Plan: Basit bir iç mekan konfigürasyonu ile kompakt hacimlerden oluşmaktadır.En önemli özelliği doğrudan öğrenme mekanlarına yönelme sağlayan büyük bir sosyal etkileşim alanına sahiptir.Blok atriyum ve blok eğitim alisi tiplere ayrılmaktadır.

-Küme plan: Bina farklı hacimlere bölünmüştür.Farklı hacimleri birbirine bağlayan sirkülasyon şemasına dayalı lineer bir sosyal

etkileşim alanına sahiptir. Esas atrium-Esas Lineer-Birim Atrium-Birim lineer tipleridir.

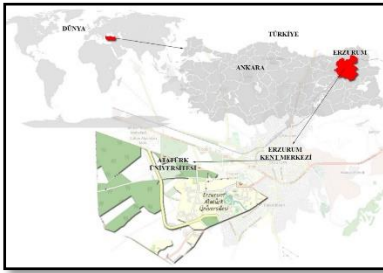
-Kent plan: Bir şehirde olduğu gibi mekanların ve fonksiyonların çok çeşitliliğe sahip bir modeldir. Karmaşık blok ve bileşik blok tiplerine ayrılmaktadır (Rigolon 2010).

Bu çalışma kapsamında Erzurum Atatürk Üniversitesi yerleşkesinde yer alan fakültelerin bina tipleri ve açık yeşil alanları ele alınmış, mekan konfigürasyonları belirlenmiştir. Açık- yeşil alanların kullanım ve sosyal etkileşim üzerindeki etkilerinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

2- MATERYAL ve METOD

2.1. Materyal

Erzurum ili, yaklaşık 25.066 km² yüz ölçüme sahip olup, kent nüfusu 766.729'dur. Ortalama 1950m rakımda kurulan kent, ülkemizin karasal iklim şartlarına sahip yerleşim yerlerinden birisidir. Doğal bitki örtüsü, step formasyonudur. Orman örtüsü, pek yaygın değildir. Halkın geçim kaynağı hayvancılıktır. (URL1, 2019). Çalışma alanı olarak Erzurum Atatürk Üniversitesi yerleşkesi ele alınmıştır. Yerleşkede bulunan bazı fakülteler çalışmanın ana materyalini oluşturmaktadır. Atatürk üniversitesi yerleşkesi kentin batısında yer almaktadır. Üniversitenin yerleşim alanı yaklaşık 7 000 000 m² olup, 2 068 000 m² alanda fiziki yapılanması oluşturulmuştur. Günümüzde kentin batıya doğru gelişimiyle beraber kentle birleşmiş durumdadır (URL 2, 2019). (Şekil 1)

Şekil 1: Erzurum Atatürk Üniversitesi Konum Haritası

Yerleşke içerisinde lojmanlar bölgesi, Öğrenci yurtları Araştırma hastanesi, ilköğretim okulları, camiler, rekreasyon alanları ve ticari alanlar yer almaktadır. Bu durum; üniversite öğrencileri ve çalışanlarının ihtiyaçlarını karşılama konusunda kolay erişim ve kullanım fırsatları sunmaktadır.

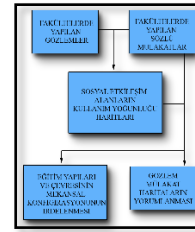
Şekil 2. Üniversite kampüsünden genel görünüm

2.2. Metod

Atatürk Üniversitesi yerleşkesinde yer alan Fen, Kazım Karabekir Eğitim, Hukuk, İktisadi ve İdari Bilimler, Mimarlık ve Tasarım, Mühendislik, Sağlık Bilimleri, Güzel Sanatlar, İletişim, Turizm, Ziraat ve Su ürünleri fakültelerine ait yeşil alan , Otopark ve set zemin alanları Google Earth Pro ve Autocad 2017 paket programlarında yaklaşık olarak belirlenmiştir. Çalışma alanı için yapılan mekan kullanım analizleri kampüste öğrenci ve öğretim üyesi yoğunluğunun fazla olduğu, ana ulaşım aks üzerinde yer alan gerek yapı gerekse bulunduğu çevre farklılıkları ile 14 fakülte ve çevresi dikkate alınarak yapılmıştır. Bu alanların seçiminde bireylerin hareketleri, mekanların dizilimi ve bina girişlerinin açıldığı noktalar belirleyici olmuştur (Sıramkaya 2015). Kentte kış mevsiminin uzun sürmesi sebebiyle dış mekanlar yıl boyu etkin kullanılamamaktadır. Hava koşullarına bağlı olarak daha çok dış mekan kullanımının gözleme müsait olan zaman diliminde gerçekleştirilmiştir. (Göçer) 2018' in çalışmasında yaptığına benzer olarak Gözlemler 2 hafta boyunca hafta içi 3 gün aralıklarla en yoğun olduğu saat aralıkları-sınav haftaları sırasında yapılmış ve bu sırada 10-15 dk süreyle yapılan aktif ve pasif aktiviteler not edilmiş ve tek veya grup halindeki bireylerle sözlü mülakat yapılmıştır (Şekil 3). Gözlemler sonucunda kullanım yoğunluğu haritası Autocad 2017 ve Photoshop CS6 paket programlarında oluşturulmuştur (Şekil 4).

Şekil 3. Öğrencilerle yapılan sözlü mülakatlardan bir görünüm (Özgün 2019)

Şekil 4. Çalışma yöntemi iş akış diagramı

3- BULGULAR

Üniversite yerleşkesinde açık yeşil alanların miktarı Tablo 1' de verilmiştir. En fazla açık-yeşil alan 41. 851 m² ile Ziraat ve Su Ürünleri fakültelerinin yerleşim alanı olarak belirlenmişken, en az açık-yeşil alan 4321 m² lik alana sahip Sağlık bilimleri fakültesine aittir (Tablo 1) , (Şekil 5).

Tablo 1. Atatürk Üniversitesi Yerleşkesi Açık-Yeşil alan miktarı

Fakülteler	Yeşil alan (m ²)	Sert zemin (m ²)
Fen ve Kazım Karabekir Eğitim Fakülteleri	4.327	1.657
Hukuk Fakültesi	3.939	1.395
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	8.897	2.460
Mimarlık ve Tasarım Fakültesi	14.443	8.389
Mühendislik Fakültesi	28.699	5.260
Sağlık Bilimleri Fakültesi	3.299	1.022
Turizm, İletişim ve Güzel Sanatlar Fakülteleri	5.948	3.323
Ziraat ve Su Ürünleri Fakülteleri	38.038	3.813

Şekil 5. Atatürk Üniversitesi Yerleşkesi Açık-Yeşil alan miktarı grafiği

3.1. Fakülte binaları ve açık-yeşil alanlarında mekan konfigürasyonu

Üniversite çevrelerinin temel sosyal etkileşim alanlarını ana işlevi eğitim-öğretim olan fakülte binaları oluşturmaktadır. Fakülte binaları ve dış çevreleriyle olan ilişkileri göz önünde bulundurulduğu zaman mekan konfigürasyonlarının farklı tiplerde olduğu yöntemde belirtilmiştir. Bu mekan tiplerine bakılarak kampüs içindeki çalışma alanına dahil olan eğitim yapıları ve açık-yeşil alanları sınıflandırılmıştır. Gözlemler, mülakatlar ve mekan konfigürasyonu karşılaştırılarak bulgular elde edilmiştir.

Mekânsal konfigürasyonlar ve Yerleşke açık-yeşil alan tiplerine göre çalışmada belirlenen fakülteler sınıflandırılmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Mekan Konfigürasyon tipleri

Mekan Tipleri	Konfigürasyon	Yerleşke Açık Alan Tipleri
Avlu Plan	Kapalı-Açık-Çoklu	Merkezi açık alan
Blok Plan	Blok atriyum - Blok eğitim allesi	Odaklanmış açık alan
Küme Plan	Esas atriyum - Esas lineer - Birim atriyum - Birim Lineer	Lineer açık alan
Kent plan	Karmaşık - Bileşik	Organik lineer açık alan

3.1.1. Avlu Plan Mekan Konfigürasyonu

Kapalı, açık ve ya çoklu olarak sınıflandırılmış olan avlu plan mekanlar aidiyet duygusunun hissedildiği özel alanlar olarak tanımlanabilir. Avlu planında olan fakülte binalarının tipleri, açık yeşil alan oluşumları ve mülakat sonuçları tablo 2' de özetlenmiştir.

Organik lineer açık sistem yapısında ve 9.371 m² alana sahip İletişim, Güzel Sanatlar ve Turizm fakülteleri kullanıcılar tarafından yoğunlukla kapalı avlu bölümü kullanılmaktadır. Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Odaklanmış açık alan tipinde 22.832 m² büyüklüğündedir. 2017 yılında eğitim- öğretime başlamıştır ve Hukuk fakültesi Merkezi açık alan tipinde ve 5.334 m² açık mekana sahiptir. Fakülte etrafı açık- yeşil alan düzenlemeleri devam etmektedir. Toplu ve bireysel olarak sohbet etme ve sigara içme amaçlı kullanılan mekanın nitelikleri ve eksikleri/kullanıcı beklenti ve ihtiyaçları şu şekilde sıralanmaktadır

Tablo 2. Atatürk Üniversitesi Hukuk / Mimarlık ve Tasarım / Turizm / İletişim ve Güzel Sanatlar Fakülteleri Sosyal etkileşim alanı kullanım yoğunluğu haritası

		
Turizm , İletişim ve Güzel sanatlar fakülteleri Kapalı avlu sistemine örnek mekan konfigürasyonu	Hukuk fakültesi açık avlu sisteminde örnek mekan konfigürasyonu	Mimarlık ve Tasarım Fakültesi açık avlu sisteminde örnek mekan konfigürasyonu.
Organik lineer açık alan sistemi	Merkezi açık alan tipi	Odaklanmış açık alan tipi

Mekan Nitelikleri

- Eğitim- Öğretim mekanları yeterlidir.
- Yerleşkenin yeni gelişmekte olan batı kampüsünde yer almaktadır.

Mekan Eksiklikleri

- Kış kullanımı için mekânların olmadığı saptanmıştır.
- Kampüs içi kafe vb. kullanım alanlarının mühendislik fakültesine uzak ve yetersiz olduğu belirlenmiştir.
- Yeterince piknik alanları ve aktif açık-yeşil alanlar bulunmamaktadır.
- Yürüme aksları yetersiz bulunmuştur.
- Ağaçlandırma yeterli fakat batı kampüsündeki oturma alanları yetersiz
- Ticari alanların, bankaların batı kampüsünde yetersiz olduğu belirlenmiştir.
- Kantin haricinde açık/ kapalı rekreasyon alanı bulunmamaktadır.

Beklenti ve İhtiyaçlar

- Fakülte içinde masa tenisi, sunumların yapılabileceği aktif mekan, satranç ve tavla odaları olmalı
- Sosyal etkileşim alanları ve rekreasyonel fırsatlar oluşturulmalı
- Kapalı kış bahçesi, kitap okuma alanları, araştırma merkezleri bilim merkezleri kurulmalı,
- Bitki yetiştiriciliği ve uygulama derslerine

<p>yönelik seralar kurulmalı,</p> <ul style="list-style-type: none"> • Açık hava sineması • Palandöken kayak merkezi pahalı ve uzak olduğu için geleneksel kızak alanları oluşturulmalı • go kart pistleri oluşturulmalı • Öğrenci odaklı at binicilik eğitim merkezi • Bisiklet yollarının devamı sağlanmalı ve güvenlik zafiyeti giderilmeli • Kampüs içi araç kullanıcılarına yaptırımlar getirilmeli • Kış aylarında kullanılacak ve kapalı mekanlar oluşturabilecek arkat geçişli yaya yolları yapılmalı • Donatılar ekolojik ve estetik açıdan özgün olmalı • Batı kampüsünde ticari alanların bulunduğu bir çarşı oluşturulmalı

3.1.2. Blok Plan Mekan Konfigürasyonu

Kullanım kolaylığı sağlayan basitçe tasarlanmış yapı sistemidir. Ana öğrenme alanlarına ulaşım rahattır. Fakülte, bir ana bina ve ana binaya bağlantısı olan bir ek binadan oluşmakta olup, toplam 31.500 m² kapalı alana ve 33.959 m² açık alana sahiptir. Bina tipi, açık yeşil alan oluşumları ve mülakat sonuçları Tablo 3' te özetlenmiştir.

Tablo 3: Atatürk Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Sosyal etkileşim alanı kullanım yoğunluğu haritası

Mühendislik fakültesi blok plan konfigürasyonlarından blok eğitim alleşi tipine uymaktadır.
Açık- yeşil alan sistemi bakımından ise lineer açık alanlar
<h4>Mekan Nitelikleri</h4> <ul style="list-style-type: none"> • Öğrenciler geniş çim yüzeylerde dinlenme için özel mekânlar sunmaktadır. • Yeterince derslik, laboratuvar ve atölyeler bulunmaktadır. • Yerleşke içerisinde merkezi konumda sayılmaktadır. <h4>Mekan Eksiklikleri</h4> <ul style="list-style-type: none"> • Kış kullanımı için mekânların olmadığı saptanmıştır. • Kampüs içi kafe vb. kullanım alanlarının

mühendislik fakültesine uzak ve yetersiz olduğu belirlenmiştir.

- Açık alanda rekreasyonel fırsatlar, donatılar yetersizdir. Estetik ve ergonomik olarak zayıf olduğu değerlendirilmiştir.
- Yeterince piknik alanları ve aktif açık-yeşil alanlar bulunmamaktadır.
- Yürüme aksları yetersiz bulunmuştur.
- Kış mevsiminin uzun sürmesi nedeniyle bakım ve temizlik işlerinin düzenli yapılmadığı gözlenmiştir.

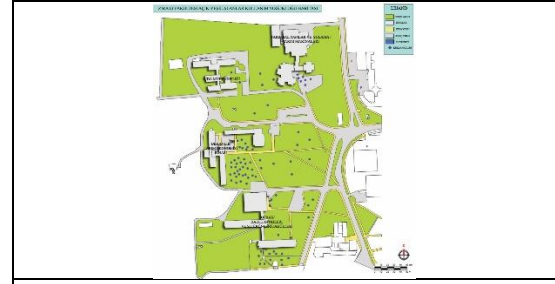
Beklenti ve İhtiyaçlar

- Fakültenin avlu ve sert zeminlerinde langırt, bilardo vb. yeni oyun alanlarının oluşturulması,
- Öğrenci girişinde yer alan avluların etkin kullanılması sağlanmalı /bu mekanların kış kullanımına uygun hale getirilmesi ,
- Kış aktivitelerinin yapılması ,
- Kampüs içi yaz-kış geniş açık alanlarda ayak bilardosu, eğimli alanlarda kızak ve kış aktiviteleri gibi yeni eğlence fırsatlarının sunulması,
- Kampüs içi öğrenci odaklı festivallerin artırılması,
- Başka arkadaş grupları ile sosyal etkileşim fırsatlarının sunulacağı mekanların oluşturulması,
- Doğayla uyumlu ahşap vb. ekolojik açık-kapalı donatılar ve mekanların daha çok yer verilmesi,
- Bisiklet kullanımı için gerekli parkur, ekipman ve koşulların sağlanması,

3.1.3. Küme Plan Mekan Konfigürasyonu

Bu modelde sistem lineer olabileceği gibi, merkezi atriyum sistemde de yapılmış olabilir. Yerleşkede bu sisteme uygun olan fakülteler Ziraat Fakültesi ve Su ürünleri fakülteleridir. 41. 851 m² açık-yeşil alan büyüklüğüne sahiptir (Tablo 4).

Tablo 4. Atatürk Üniversitesi Ziraat ve Su Ürünleri Fakülteleri Sosyal etkileşim alanı kullanım yoğunluğu haritası

Küme plan tipinde farklı boyutlarda binalardan oluşan sistemdir.

Açık- yeşil alan sistemi olarak odaklanmış açık alanlardır.

Mekan Nitelikleri

- Öğrenciler geniş çim yüzeylerde dinlenme için özel mekânlar sunmaktadır.
- Yeterince derslik ve atölyeler bulunmaktadır.

Mekan Eksiklikleri

- Kış kullanımı için mekânların olmadığı saptanmıştır.
- Kampüs içi kafe vb. kullanım alanlarının ziraat fakültesine uzak ve yetersiz olduğu belirlenmiştir.
- Açık alanda rekreasyonel fırsatlar, donatılar yetersizdir. Estetik ve ergonomik olarak zayıf olduğu değerlendirilmiştir.
- Güvenlik sorununun bulunmakta ve ışıklandırmalar yetersizdir.

Beklenti ve İhtiyaçlar

- Oturulabilecek yaşam alanları ya da donatı ya da küçük çarşılar oluşturulmalı
- Sosyal ve sportif aktivite alanları artırılmalı
- Kampüs içi kuş evleri hayvan barınakları olmalı
- Kampüs içi kış sporları daha erişebilir olmalı
- İç mekan da laboratuvar olmalı
- Bilgisayar cafeler oluşturulmalı, İnternet ve prizlerin olduğu kapalı mekanlar olabilir.
- Kış bahçesi gibi çalışma alanları olabilir
- Arabalarla ilgili güvenlik zafiyeti giderilmeli
- Üniversitedeki ringler yetersiz
- Botanik café olmalı
- Peyzaj düzenlemeleri yeterli olmalı, daha estetik olmalı
- Güzel sanatlar ve Mimarlık ve tasarım fakültelerinin ortak çalışmalarını

- yansıtan mekanlar olabilir
- Ziraat fakültesi dış mekan heykelleri bulundurmali, bunlar eğitici ve öğretici olabilir
- Ders kapsamında üretim tesisleri oluşturulmalı
- Akvaryumlar yapılabilir
- Dış mekan atölyeleri oluşturulabilir
- Gıda etkinliği oluşturulabilir
- İç mekanların yeniden düzenlenmeli
- Fotoğraf çekim alanları olmalı
- Erzurum tarihinin fiziksel dokusunu anlatan dış mekan sergi alanları olmalı
- Bütünlük, yakınlık ve sosyalleşme adına alanlar olmalı
- Kar –buzdan heykellerin ve minyatür sokakları olduğu mekanlar olmalı
- Gezi ve aktivite artırılabilir

3.1.4. Kent Plan Mekan Konfigürasyonu

Mekanların ve fonksiyonlarının çok çeşitli olduğu bir modeldir. Genellikle önemli merkezlere yakın (Rektörlük, Kütüphane, Oditoryum, Merkez çarşısı vb.) yapılar bu sisteme girmektedir. Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Fen fakültesi, İktisadi ve İdari bilimler fakültesi ve Sağlık bilimleri fakülteleri bileşik kent plan yapısındadır (Tablo 5).

Tablo 5. Atatürk Üniversitesi Fen /Kazım Karabekir Eğitim/ İktisadi ve İdari Bilimler/ Sağlık Bilimleri Fakülteleri Sosyal etkileşim alanı kullanım yoğunluğu haritası

		
Bileşik kent plan yapısındadır.	Bileşik kent plan yapısındadır	Bileşik kent plan yapısındadır
Organik lineer açık yeşil alan sistemindedir.	Lineer açık yeşil alan sistemi yapısındadır.	Merkezi açık-yeşil alan sisteminde düzenlenmiştir.
Mekan Nitelikleri <ul style="list-style-type: none">• Eğitim- öğretim açısından fiziki olarak yeterlidir.• Yerleşke içerisinde merkezi konumda sayılmaktadır.• Açık- yeşil alan büyüklüğü yeterli ve pasif rekreasyon için uygun sayılmaktadır.		
Mekan Eksiklikleri <ul style="list-style-type: none">• Özellikle yaz mevsiminin daha az olduğu kentte kampüste yazın gece kullanımlarının olmaması• Açık ve yeşil alanlarda grupça aktiviteler gerçekleştirecek özel mekânların olmaması		

- Fakülte önünde yer alan yeşil alanın aktif rekreasyon için ve özellikle yöre kültürüne ait semaver çayı vb. aktivitelere uygun olmaması

Beklenti ve İhtiyaçlar

- Kampüste yöresel festivaller, fuarlar, konserler vb. etkinliklerle açık ve yeşil alanların yıl boyu kullanım imkanı
- Öğrencilerin dağdaki aktivitelere ve sportif faaliyetlere erişimleri için üniversitenin ulaşım ve kullanım imkânı sağlaması
- Farklı arkadaş gruplarıyla sosyalleşme faaliyetlerinin artması açık alanlarda için birbirine yakın mekânlar olması
- Kış turizmi kapsamında kış sporu turnuvalarının kampüs genelinde düzenlenmesi
- Kampüs içi kış kullanımlarının artırılması, Kış kullanımında kızak için mekânlar, atla gezi alanları olması, kullanıcılar yakın etkileşim halinde olunmasını istenmekte
- Özellikle kış mevsiminin uzun sürdüğü kentte kar-kış festivalleri/kartopu etkinliklerinin yapılması,
- Buzdan heykeller, kışın kampüste fakültelerin önünde yarışma ve kardan şekiller vb.,dış mekan atölyelerinin kurulması
- Mevcut donatıların iyileştirilmesi, Amfi tiyatro ve farklı donatılara yer verilmesi
- Açık alanlarda sosyal ve sportif faaliyetler için açık-kapalı mekânlar sadece öğretim üyelerine değil öğrencilere de hizmet vermesi
- Fakülte önü sigara içme alanlarının yapılması, bu şekilde yeşil alanların korunması
- Yaşlı ağaçlar arasına hamak vb. dinlenme fırsatı sunabilecek sistemlerin kurulması
- Üniversitede sigara içilmemesine yönelik çalışmalar yapılabilir
- Öğretim görevlileri ve öğrenciler arasında etkileşim alanları oluşturulabilir
- Farklı üniversitelerle etkileşim olanağı olmalı
- Sosyal etkinliklerin öğrencilere aktarılması
- Konser, sinema ve açık alan etkinliklerinin artırılması
- Kampüs ve fakülte binası çevresinde ikinci öğretim öğrencileri için güvenlik zafiyetinin çözülmesi ve gece aktivitelerinin olması
- Sigara yasağına uyulmaması dikkat çekiyor.

4. TARTIŞMA :

Genel olarak kampüs kullanımı üzerine yapılan araştırmalar, kampüste olması istenen ve ihtiyaç doğrultusunda fiziksel niteliklerine ve bu niteliklerin kullanıcı tarafından nasıl algılandığına ve ne şekilde faydalandığını belirlemek için yapılmaktadır (Sennett, 1999).

Düzenli ve ark. (2016) 'da gençlerin ihtiyaçlarına bağlı kampüs açık mekanlarının tasarımı çalışmasında yerleşkenin dış mekanlarının kullanıcı ihtiyaçlarına uygun geniş çim yüzeyleri, su öğeleri, plastik objeler, oturma elemanları, toplanma mekanları, aktif-pasif rekreasyon imkanları, yıl boyu kullanım mekanları vb. gerek donatılar gerekse açık alan kullanımlarını içermesi, eğitim yapılarında yaşam kalitesini arttırmak için bireylere fiziksel ve ruhsal olarak daha konforlu mekanlar ve yaşam alanları sağlamakta olduğunu belirtmişlerdir. Atatürk Üniversitesi yerleşkesinde yaptığımız bu çalışmada da farklı fakültelerle ortak kullanım imkanı sağlayan rekreasyon alanlarının yeterli donatı elemanlarına sahip olmaması ve öğrenci girişlerine uzak olması nedeniyle konforlu mekanlara ihtiyaç olduğu saptanmıştır. Özellikle kış mevsiminin uzun sürmesi nedeniyle yerleşkede kış kullanımına yönelik donatı ve mekanların olmayışından söz edilmektedir. Genel olarak yaz mevsiminde ise kullanıcılar yeşil alanlar üzerinde vakit geçirmeyi tercih etmektedir.

Reiss vd., (1994)'e göre gençlerin yaşlarıyla sosyalleşmeleri en öncelikli ihtiyaçlarıdır ve kişisel özgürlükle ilgilidir. Yapılan bu çalışmada bireyler gerek grup halinde kendi arkadaşlarıyla gerekse yeni gruplarla sosyal olarak etkileşimde bulunmayı ve ortak aktiviteler yapmayı istemektedirler.

Sıramkaya (2015), mekan konfigürasyonunun sosyal etkileşime olan etkisinin fakülte binaları ölçeğinde sentaktik analizi ile kampüste iki fakültede yaptığı gözlemler sonucunda sosyal etkileşim faaliyetleri ve bunların gerçekleştiği mekanların kullanıcı sayısı ile mekanın kullanım potansiyelini belirlemiştir. Kampüs gibi yoğun kullanılan mekanların erişilebilir, hareketli, diğer mekanlara bağlantısı, eğitim yapılarının dış mekanları, özel alanları, açık ve yeşil alanlarının mekansal kurgusunun geniş bir görüş alanına sahip olması o mekanların yoğun etkileşimde olmasını sağlamaktadır. Atatürk Üniversitesi yerleşkesinde yer alan fakültelerin bina tipleri ve açık yeşil alanları ele alınmış, mekan konfigürasyonları belirlenmiştir. Açık- yeşil alanların kullanım ve sosyal etkileşim üzerindeki etkilerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Fakülte binalarının ve açık alanlarının yerleşke planındaki konumu bireylerin dış mekan kullanım fırsatlarını etkilemektedir.

Yıldız vd. (2017), Atatürk üniversitesi kampüsünde öğrenci odaklı kampüs kullanımı ve sosyal, kültürel ve rekreasyonel etkileşimleri belirlemek için yaptıkları çalışmada öğrencilerin ihtiyaçlarını

karşılayan açık-kapalı kış bahçeleri ve kampüs içerisinde mevcut olmayan ve öğrencilerin keyifle zaman geçireceği alternatif açık hava spor alanları önerileri getirilmiştir.

SONUÇ

Üniversite yerleşkeleri, kentin dışında planlanan ve kurulan, bulunduğu kentlere yaşanabilirlik ve canlılık sağlayan, sosyo-kültürel kimlik kazandıran ve kente sürdürülebilir şehir niteliğinde prestij katan dinamik yapılarıdır. İklim koşulları dikkate alınarak fakülte binaları mekan diziliminin doğru tasarlanmış olması bu alanları daha çekici, nitelikli ve erişilebilir kılmaktadır.

Özellikle öğrenci ve öğretim üyelerinin günün yarısından fazlasını geçirdikleri ve sürekli etkileşim halinde oldukları, yaya akışının devam ettiği yerleşkelerin, fiziki şartların yanı sıra bireylere psiko-sosyal açıdan tek veya grup halinde rahatlatma ve kaliteli vakit geçirmelerine uygun açık ve kapalı dış mekânlar sunmaları beklenmektedir.

Çalışma alanı olarak Erzurum Atatürk Üniversitesi yerleşkesi ele alınmıştır. Yerleşkede bulunan bazı fakülteler çalışmanın ana materyalini oluşturmaktadır. Atatürk üniversitesi yerleşkesi kentin batısında yer almaktadır. Üniversitenin yerleşim alanı yaklaşık 7 000 000 m² olup, 2 068 000 m² alanda fiziki yapılanması oluşturulmuştur. Yapılan bu çalışmada Atatürk Üniversitesi yerleşkesinde yer alan 14 fakülte binası ve bunlara ait açık ve yeşil alanların mekansal konfigürasyonları, tasarımın sentaktik işlevleri yönünden incelenmiş ve hem fakülte hem de açık alanları mekan nitelikleri bakımından sınıflandırılarak, kullanım yoğunluğu, kullanıcı istekleri ve mekanların erişilebilirlikleri yapılan sözlü mülakat ve gözlemlerle belirlenmiştir. Sonuçlar fakülte bazlı kısmen değişimle birlikte yerleşkede ortak görüş ve istekler ve kullanıcı profili irdelenmiştir.

Çıkan sonuçlara göre :

- Kentte kış mevsiminin uzun sürmesi sebebiyle dış mekanlar yıl boyu etkin kullanılamamaktadır. Kış kullanımı için mekânların olmadığı saptanmıştır.
- Kampüs içi kafe vb. kullanım alanlarının uzak ve yetersiz olduğu belirlenmiştir.
- Açık alanda rekreasyonel fırsatlar, donatılar yetersizdir. Estetik ve ergonomik olarak zayıf olduğu değerlendirilmiştir.
- Yeterince piknik alanları ve aktif açık-yeşil alanlar bulunmadığı tespit edilmiştir.
- Yürüme aksları yetersiz bulunmuştur.
- Kış aktivitelerinin yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır.
- Kampüs içi yaşam alanlarının olmaması gibi ortak sorun ve beklentiler ifade edilmiştir.

Kentsel yaşam mekanı olan kampüslerin doğru biçimde tasarlanması ve planlanması, bünyesinde yer alan farklı işlevleri barındıran birimler arasındaki ilişkilerin sağlanabilmesi üniversitenin

hem kente hem de küçük ölçekte kullanıcıya daha algılanabilir ve yaşanabilir mekanlar sağlaması açısından önem taşımaktadır.

Farklı işlevleri barındıran birimlerden oluşan kampüslerde birimler arasındaki ilişkilerin sağlanabilmesi ve bir bütün olarak çalışabilmesinde planlamanın belirli ilkeler doğrultusunda yapılması gerekmektedir. Mekân konfigürasyonlarının sınıflandırılarak yorumlanması ile yapılan araştırmalarda açık/kamusal alanların kullanım verimliliğini arttırmada alanın içinde bulunduğu mevcut doku ile bütünleşik olarak kurgulanması ve çevre dokudan rahat erişilebilir ve görülebilir olması gerektiği belirtilmektedir.

KAYNAKLAR:

- Aydın, D., 2003, Üniversite Kampüs Tasarımı Üzerine Düşünceler, S.Ü. İletişim Fakültesi Uygulama Gazetesi, Sayı 50, Konya.
- Benli, A.C., 1998, A Comperative Study for University Campus Planning, Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Düzenli, T., Mumcu S., Özdemir I. 2016. "Gençlerin İhtiyaçlarına Bağlı Olarak Kampus Açık Mekan Tasarımı", İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, Vol.6, P.121-130.
- Dober R.P., 2000. Campus landscape, functions, forms and features, John Wiley & Sons, Inc,
- Erkman U.,1990. Büyüme ve gelişme açısından üniversite kampüslerinde planlama ve tasarım sorunları, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul, 1990.
- Göçer, Ö., Torun, A. Ö., & Bakovic, M. 2018. Thermal comfort, behavioral mapping and space syntax analysis of outdoor spaces in a suburban campus. Journal of the Faculty of Engineering and Architecture of Gazi University, 33(3), 853-873.
- Gül A. ve Küçük V., 2001. Kentsel açık-yeşil alanlar ve Isparta kenti örneğinde irdelenmesi, Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Seri: A, 2 (29), 27-48,
- Neuman, D. J. 2003. Campus Planning,. Neuman (ed.) Building type basics for collegeand university facilities. New Jersey: John Wiley&Sons, 1-43.
- Nuhoğlu, A., 1989. Ülkemizde Bazı Üniversite Kampüslerinin Peyzaj Mimarlığı Açısından İrdelenmesi Üzerine Bir Araştırma, Peyzaj Mimarlığı Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Payne S., 2009. Open space: People space, Journal of Environmental Psychology, 29, 532-533,
- Reiss, D.; Plomin, R.; Hetherington.E., Mavis; H., George; R., Micheal; T., A and Hagan, M. S, 1994. The separate worlds of teenage siblings: An introduction to the study of the nonshared

environment and adolescent development, New Jersey: Lawrence
Rigolon, A. 2010. European Design Types for 21st Century Schools: An Overview, CELE Exchange, Centre for Effective Learning Environments 2010/3, OECD Publishing.

Sennett, R., 1999. Gözün Vicdanı, Kentin Tasarımı ve Toplumsal Yaşam. (S. Sertabiboğlu, C. Kurultay, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Sıramkaya, S. B. 2015.Mekan konfigürasyonunun sosyal etkileşime olan etkisinin fakülte binalarında sentaktik analizi(Doctoral dissertation, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü).

Şensoy N. ve Karadağ A.A., 2012. Sosyal Etkileşimin Komşuluk Düzeyinde Geliştirilmesine Yönelik Bir Araştırma: Ankara TOKİ Atakent Sitesi Örneği, İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, 2 (6), 279-289, 2012.

Türeyen, M. 2002. Yükseköğretim Kurumları-Kampuslar. Tasarım Yayın Grubu. İstanbul

URL-1 2019. <http://www.izmir.gov.tr> (E.T. 16.04.2019)

URL-2 (2019) <https://atauni.edu.tr/> (E.T. 10.04.2019)

Yaylalı Yıldız B., Czerkauer-Yamu C. ve Çil E., 2014, Exploring the effects of spatial and social segregation in university campuses: IZTECH as a case study, Urban Design International, 19, 125-143,.

Yıldız, N. D., Kuzulugil, A. C., Aytatlı, B. 2017. Student Centered Landscape Scenarios In Winter City University Campuses: Erzurum Atatürk University Case. GSTF Journal of Engineering Technology (JET), 4(3).